

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет культури і мистецтв

Кафедра театрознавства та акторської майстерності

КУРСОВА (БАКАЛАВРСЬКА) РОБОТА

**«КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАД
ФЕДЕРАЛЬНОЇ ЗЕМЛІ НИЖНЯ САКСОНІЯ
(ВІД ПОЧАТКУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ)»**

Студентки 4 курсу
денної форми навчання
спеціальності 026
«Сценічне мистецтво
(Театрознавство)»
факультету культури і мистецтв
**Балицької Олександри
Ярославівни**

Науковий керівник – кандидат
мистецтвознавства, доцент
кафедри театрознавства та
акторської майстерності,
С. М. Максименко

Завідувач кафедри: проф. Б.М.Козак

Національна шкала відмінно
Кількість балів: 92 Оцінка: ECTS A

Львів – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1: Соціокультурна мапа інтеграційної політики сучасної Німеччини.....	5
РОЗДІЛ 2: Від театру-студії «Юність» (Житомир, Україна, 2003) – до Першого українського молодіжного театру (Бремен, Німеччина, 2022).....	12
РОЗДІЛ 3: Перший український молодіжний театр (Бремен, Німеччина, 2022).....	16
3.1. Режисер-організатор та педагог.....	20
3.2. Специфіка роботи режисера з акторами-аматорами.....	23
РОЗДІЛ 4: Репертуарна палітра.....	25
4.1. Драматична вистава «Бояриня» (2022).....	25
4.2. Театральний вернісаж.....	31
РОЗДІЛ 5: Культурно-мистецькі проекти (Бремен, Нижня Саксонія).....	35
5.1. Німецько-український журнал «Gelblau».....	35
5.2. Німецько-українська культурна спілка “Unity Center UA”.....	37
ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	40
ДОДАТОК 1.....	43
ДОДАТОК 2.....	48

ВСТУП

Темою нашого дослідження є «Культурно-мистецьке життя українських громад Федеральної землі Нижня Саксонія (від початку російсько-української війни)»

Актуальність запропонованого дослідження особливо увиразнилась з початком російсько-української війни (від 24.02.2022 р.), що спричинила, зокрема, велику кількість біженців та тимчасово переміщених осіб у Європі, особливо у Німеччині (зокрема, федеральні Землі Бремен та Нижня Саксонія). У їх числі – авторка цих рядків, так само, як і учасники Першого українського молодіжного театру у Бремені. Тому проблема висвітлення соціокультурної діяльності українських громад, котрі вимушено, під час війни, перебувають поза межами своєї Батьківщини, зрозуміла та важлива в контексті сучасних реалій культурного життя українців.

Об'єктом дослідження є культурно-мистецьке життя українських громад Федеральної землі Нижня Саксонія.

Предметом – соціально-культурні та мистецькі проекти українців на території федеральної землі Бремен та Нижня Саксонія у галузях: освіта, література, виставкова діяльність, театр.

Для досягнення мети нам необхідно було:

- зібрати матеріали про соціально-культурні та мистецькі проекти у інтернет-мережах;
- ознайомитись з діяльністю культурних громад краю;
- дивитись вистави Першого українського молодіжного театру у Бремені;
- прочитати п'єси з репертуару вищезгаданого театру;
- взяти інтерв'ю в організаторів окремих проектів;
- вивчити різні аспекти культурної діяльності в регіоні;
- взяти інтерв'ю у режисера та акторів Першого українського молодіжного театру у Бремені.

У нашій роботі ми використали такі наукові методи дослідження:

- аналіз;
- герменевтика;
- спостереження;
- соціологія;
- семіотика.

Наша робота складається зі Вступу, п'яти розділів, Висновків, списку використаної літератури, додатків, інтерв'ю з режисером.

У першому розділі представлена соціокультурна мапа інтеграційної політики сучасної Німеччини, можливості вивчення театрального мистецтва у вищих навчальних закладах, розповідається про українські спілки у федеральних землях Бремен та Нижня Саксонія, художні виставки, наявність українських книг у бібліотеках та інші можливості культурного збагачення.

У другому розділі описується шлях режисерки Тетяни Мокрої від театру-студії «Юність» (Житомир, Україна, 2003) – до Першого українського молодіжного театру (Бремен, Німеччина, 2022).

У третьому розділі викладені основні принципи роботи режисерки Т.Мокрої, її функції як режисера-педагога та організатора, специфіку роботи з акторами-аматорами.

У четвертому розділі проаналізовані одна з ключових вистав Першого українського молодіжного театру у Бремені – «Бояриня» (реж.Т.Мокра, 2022) та один з форматів роботи театру – «Театральний вернісаж».

У п'ятому розділі взята до розгляду тема культурно-мистецьких проєктів, а саме німецько-український журнал «Gelblau» та діяльність німецько-української культурної спілки “Unity Center UA”, яка має на меті створення Будинку української культури у Бремені.

Основний зміст роботи складається з 51 сторінки.

Посилання та використані джерела складають 40 позицій.

РОЗДІЛ 1. Соціокультурна мапа інтеграційної політики сучасної Німеччини

Внаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україну, що розпочалось 24 лютого 2022 року, декілька мільйонів осіб покинули свої домівки, ставши внутрішньо переміщеними особами або виїхавши до різних країн Європи. Згідно з даними Євростату (статистична організація Європейського союзу, яка займається збором статистичної інформації у країнах, які є членами ЄС), станом на грудень 2024 року кількість осіб зі статусом біженців у Європі становила близько 4,24 мільйонів. [1] Варто зауважити, що не всі громадяни стають на облік.

Країною з рекордним числом українських біженців довгий час була Польща. За даними ООН, станом на квітень 2023 року там було зареєстровано 1,58 мільйона українців [2]. У Німеччині ж їх було близько мільйона. Цікаво, що вже у березні 2024 року Євростат повідомив, що Німеччина вже випередила Польщу у кількості українських біженців і ця цифра може збільшувати і надалі. Наразі, кількість біженців з України у Німеччині 1 млн 300 тисяч, натомість у Польщі – 955 тисяч. Третє місце посідає Чехія (близько 365 тисяч), а також країни, де знаходиться трохи більше ніж 100 тисяч жителів України (Іспанія, Болгарія, Італія, Румунія, Нідерланди, Словаччина, Молдова) [3].

Щоб уможливити та внормувати масовий прилив людей, забезпечити швидкий прийом, Європейський союз активував директиву про тимчасовий захист, що є для Європи надзвичайною ситуацією (Рішення Ради ЄС 2002/382 від 04.03.2022) [4]. Адже людям має бути доступними житло, соціальне забезпечення, ринок праці, освіта, охорона здоров'я тощо. Варто зауважити, що ця система була розроблена після війн на Балканах у 1990-х роках.

Загалом за 2022 рік населення Німеччина виросло на мільйон чоловік. Відомо, що це одна з найпопулярніших країн для мігрантів. По офіційним даним, тут проживає більше 20 мільйонів осіб, які мають так зване «міграційне минуле» [5].

Найбільші етнічні групи у Німеччині становлять: турки (3 млн), поляки (2,2 млн), росіяни (1,3 млн), українці (1,3 млн), сирійці (1,2 млн), далі йдуть, румуни, чехи, серби, греки, хорвати, болгари. Таким чином станом на кінець 2022 року серед 84 млн населення – 16% (8 млн) становлять громадяни інших країн [6].

Таким чином Німеччина проводить міцну інтеграційну політику у Європі, яка ґрунтується на декількох аспектах. Один з них стосується саме вивчення німецької мови. Це потрібно не лише для кращої інтеграції у повсякденне життя, але й для розуміння місцевих культури і звичаїв, подальшого працевлаштування. Іншим важливим аспектом є дотримання німецьких законів. Конституція Німеччини (Grundgesetz), прийнята у 1949 році, регулює стосунки громадян з державою, громадян між собою. Окрім основних статей Конституції, які стосуються недоторканості людини, свободи особистості, рівності перед законом, рівності статей, заборони дискримінації, свободи віросповідання, свободи слова та інших, всі люди, які проживають у Німеччині, мають свої обов'язки. Зобов'язання носити посвідчення особи, оплачувати податки, відвідувати школу дітям та інші.

На прикладі вищесказаного можна зробити висновок, що інтеграція не передбачає обов'язкової асиміляції. Тому для всієї національної палітри є можливість зберігати свою культуру, не розчиняючись і не втрачаючи своєї ідентифікації.

Федеральне статистичне відомство Німеччини (Destatis) повідомляє, що за минулий 2022 рік кількість українців у країні збільшилась у сім разів разів [7]. Параграф 24 – захисту від воєнних катастроф (Schutz 24) передбачає легальне перебування у країні, що дає право на житло, медичну та соціальну допомоги, доступ до освіти для дітей та підлітків, доступ до ринку праці тощо.

У рамках інтеграції існує можливість і необхідність відвідувати інтеграційні курси, які тривають 7-9 місяців залежно від кількості навчальних днів на тиждень

(4 або 3) тривалістю 4 години. Закінчуються курси іспитом на володіння мовою на рівні B1. Після нього слідує орієнтаційний курс *Leben in Deutschland* (Життя в Німеччині), на якому вивчають історію, політику, суспільне життя та закони Німеччини.

Варто зауважити, що також для українців є можливість навчання у вищих навчальних закладах. Для цього потрібно визнання шкільного атестату, володіння німецької мовою на високому рівні (C1) або ж англійською, якщо це англійська програма. Підвищують шанси на поступлення підготовчі курси, які тривають рік, так звана довузівська підготовка (*Studienkolleg*).

Оскільки авторка цих рядків перебуває у невеликому містечку у федеральній землі Нижня Саксонія (*Niedersachsen*), тому є змога проаналізувати та ширше проінформувати саме про цю місцевість. Цікаво, що Бремен – це окрема федеральна земля, але він оточений зі всіх боків Нижньою Саксонією, тому варто є можливість розповісти про них комплексно.

Нижня Саксонія це друга найбільша федеральна земля у Німеччині. Знаходиться на півночі, тому з одного боку омивається Північним морем. На південному-заході знаходяться гори Гарц. Помірний континентальний клімат спричиняє різкі зміни температури повітря, напрямів вітру. Незважаючи на погоду, тут часто відбуваються вуличні фестивалі на відкритому повітрі (Октоберфест у Ганновері, локальні фестивалі, фестивалі на честь весни, різдвяні ярмарки тощо). Варто зауважити, що тут знаходяться три великих державних, п'ять комунальних театрів, а також декількох десятків незалежних або аматорських театрів. За державний кошт фінансуються Державний театр Нижньої Саксонії у Ганновері, Ольденбурзі і Брауншвайзі, кожен з яких отримує свою частку фінансування (100%, 75%, 66% відповідно).

У свою чергу місто Бремен, що разом і портовим містом Бремерхафеном, утворюють Вільне Ганзейське місто Бремен (*Freie Hansestadt Bremen*) також представлений багатою палітрою театральних майданчиків. Бременський театр (*Theater Bremen*) – муніципальний театр, який складається з декількох сцен (музичний, драматичний, танцювальний, молодіжний театри). Театр отримав міжнародне визнання

у 1962 році під керівництвом Курта Хюбнера, ставши експериментальною лабораторією [8].

Варто окремо розглянути мистецькі програми у вищих навчальних закладах, адже можливість навчання у федеральних землях Бремен та Нижня Саксонія представлені достатньо широко, щоправда порівняно з іншими землями не так різноманітно. Університет мистецтв у Бремені (Hochschule für Künste Bremen) має два напрямки навчання – музика, мистецтво та дизайн. У навчальній програмі «Вільні мистецтва» є декілька класів залежно від зацікавлення, так званий опорний пункт. Це креслення\малювання, скульптура, живопис, концептуальна фотографія та кінематографічний простір, фігуративне мистецтво, проекційне зображення та монтаж, медіа, поняття про тіло та простір, звук та виконання. Навчання охоплює 10 семестрів та націлене на пошук, розвиток та підтримку власної культурної позиції [9].

У Бременському університеті (Universität Bremen), який є найбільшим навчальним закладом у федеральній землі, серед дванадцяти факультетів (напрямків) містить факультет культурознавства. Запропоновані освітні напрямки (освітній рівень бакалавр): цифрові медіа, комунікації та медіадослідження, культурознавство, мистецтво-медіа-естетика, матеріальна культура: текстиль, музична педагогіка, музикознавство, релігієзнавство. А також магістерські програми: цифрові медіа, мистецтво- та кінознавство, медіакультура та глобалізація, цифрові медіа та соціум, транскультурні студії, літературознавство [10].

У столиці Нижній Саксонії – Ганновері, де проживає більше ніж 500 тисяч осіб, вирізняється Ганноверська Вища школа музики, театру і медіа (Hochschule für Musik, Theater und Medien Hannover), що пропонує понад 30 освітніх програм. Серед великої кількості факультетів, хотілось би виокремити акторський факультет (Schauspiel), який проводить навчання протягом 8 семестрів. У програмі зазначено, що метою навчання є актори, які входять у професійний світ з незалежною позицією у мистецтві, впевнені у своїй майстерності та у собі. Кампус вміщає приміщення для індивідуальних та групових занять, сценічних досліджень та власний театр-студію. Викладачі представляють

різноманітні естетики, тому є можливість пізнати різні театральні мови та форми акторського мистецтва.

Для освітнього рівня бакалаврат є можливість вивчати: диригування, спів, джаз, церковна музика, фортепіано, композиторство, мистецтво, мистецька педагогіка, журналістика та популярна музика. Магістерських програм більше, тому можна додати такі напрями: оперна музика, джаз-рок-поп, камерна музика, керівництво дитячо-юнацьким хором, дослідження комунікацій та медіа, музикознавство та музична освіта, теорія музики та інші [11].

Змога вивчати сценографію та костюм є в Університеті прикладних наук та мистецтв (Hochschule Hannover) на факультеті Медіа, Інформації та Дизайну. У першому році більша увага приділяється таким предметам як малювання, скульптура, рисунок, інсталяція, перформанс, фільм, типографія. На другий рік студенти концентруються вже на своїй спеціалізації. Факультет більше зорієнтований на вивчення саме дизайну, тому він представлений у декількох варіантах. Це і дизайн інтер'єру, фешн-дизайн, медіадизайн тощо. Інші мистецькі напрями: журналістика, організація культурних подій, візуальна журналістика та документальна фотографія та інші [12].

Вивчення окремо театру представлене у Вищій школі в Оснабрюку (Hochschule Osnabrück) на спеціальності театральна педагогіка [13], в університеті у Гільдесгаймі (Universität Hildenheim), вивчаючи сценічне мистецтво [14], а також у приватному навчальному закладі – Університет прикладних наук та мистецтв у Отерсбергу (Hochschule für Künste im Sozialen, Ottersberg) – Танцювальна та театральна педагогіка [15].

Варто зауважити, що у місті Ольденбурзі (Нижня Саксонія) розташований університет імені Карла фон Осецького, що є партнером Львівського національного університету імені Івана Франка. Обмін студентами можливий за освітньою програмою «Славістика» [16].

Важливу роль у забезпеченні комунікації відіграють благодійні організації. Маючи на меті насамперед акумулювання грошових коштів задля підтримки різних груп

населення, благодійні фонди у Німеччині об'єднують навколо себе людей з метою комунікації у звичному середовищі.

Спілка «Серце України» (Herz für die Ukraine) – благодійне угруповання, що складається з українських та німецьких активістів, та проводить свою діяльність у Бремені та Ганновері. Співпрацюючи з іншими німецькими, а також українськими благодійними організаціями «Серце України» відправляє ліки, перев'язочні матеріали та медичні прилади у лікарні та госпіталі. Зокрема організація має на меті знайомити громадян Німеччини з традиціями та культурою України, доносити до людей те, що відбувається у світі [17].

Українська Спілка Нижньої Саксонії у Ганновері (Ukrainischer Verein in Niedersachsen e. V.), заснована 2015 року, задля підтримки українців за кордоном, розвитку української мови у дітей, представлення української культури. Спілка організовує фестивалі, екскурсії, свята, поїдки тощо. З 2022 року організовують відправлення гуманітарної допомоги [18]. Також спілка надає курси за напрямками: спорт, освіта, креативність. Діє й альтернативний молодіжний театр «Тетроманія», що був заснований у 2011 році у Маріуполі, та влітку 2022 року відновився у місті Ганновер. Засновник – режисер Антон Тельбізов [19]. Колектив гастролює, бере участь у міжнародних фестивалях, своє завдання визначає як висвітлення сучасних проблем (у своїй роботі використовує саме сучасну драматургію), пошуку різних засобів взаємодії з глядачем. Прикладом міжнародної співпраці варто навести цифрову виставу «Lorenz.io» – українсько-німецький театральний проект, ініційований громадською організацією GOGOLFEST, Goethe-Institut (Україна) у співпраці з Академією театру та цифровізації у Дортмунді (Akademie für Theatre und Digitalität Dortmund). Класична п'єса Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта» постає на віртуальній сцені, та залучає у роботу акторів з України (саме з Маріуполя) та Німеччини. Всього 12 партнерів-учасників, серед яких є і «Театроманія». Прем'єра відбулась 28 квітня 2020 року [20].

Українська театральна діяльність не оминула і Бремена, де у вересні 2022 року був заснований «Перший український молодіжний театр у Бремені» [21]. Творча молодь з

різних регіонів України на чолі з керівником Тетяною Мокрою зібрались разом, аби втілювати свої ідеї та мрії на сцені. Т.Мокра (раніше режисер-постановник молодіжного театру-студії «Юність» у Житомирі) допомагає зацікавленій театром молоді розкривати свої таланти. До репертуару аматорського театру входить українська класика та сучасна драматургія. Вистави користуються попитом та мають глядачів хоч і в невеликому залі. Серед вистав театру – «Бояриня» Лесі Українки, «Я-Квітка» за мотивами п'єси Неди Нежданої «І все-таки я тебе зраджу».

Варто зауважити, що сьогодні знайти українські книги за кордом непросто, саме тому Goethe-Institut (Україна) у співпраці з Німецькою бібліотечною організацією, а також Українським інститутом книги започаткувати проект під назвою «Валізка з книжками» [22]. Ініціатива була підтримана Міністерством закордонних справ Німеччини, і таким чином більше 20 тисяч українських книг (або ж книг в українському перекладі) опинились у німецьких бібліотеках. На запит відреагували більше ніж 800 закладів, хоча очікування були набагато меншими. Здебільшого це література для дітей та підлітків, адже важливо підтримувати інтерес до української книги серед найменших, особливо коли є попит. До ініціативи ввійшли також німецькомовні видання про Україну, її культуру або історію. У Бремені таким місцем є міська бібліотека (Stadtbibliothek Bremen). Україномовні книги для різних вікових категорій здебільшого доступні в онлайн-магазинах, книжкових магазинах Берліна та окремих бібліотеках країни.

Не хочеться оминати й інші важливі культурні події, художні виставки українських митців, локальні події, фотовиставки тощо. Але варто приділити окрему увагу і художній виставці «Маріуполь нескорений», що об'їхала декілька країн Європи, та побувала також у Бременській Художній галереї Везер [23]. Ініціатор експозиції Валерій Бричковський (член Національної спілки художників України). Мета проекту – показати світові актуальні події, що відбувається у світі. Художники з різних міст України долучились до ініціативи. Варто зауважити, що серед картин є і інші інсталяції, серед яких понівечений прапор України, пробитий пулями металевий лист тощо. Після презентації 28 липня 2022 року у Києві, виставка була представлена у містах Західної України, Латвії, Литві,

Польщі, та з 13 травня 2023 року майже місяць була доступна для жителів Бремена у галереї Везер.

Звичайно, прикладів таких подій, проявів української культури у сучасній Німеччині (зокрема, федеральних землях Бремена та Нижньої Саксонії) є набагато більше. Адже дійсно є можливості для їхнього провадження та популяризації. Керівництво Німеччини надає допомогу українським біженцям під час війни, надаючи можливість не лише з житлом, працевлаштуванням, але й створенні можливості для збереження своєї культури. Українські митці мають змогу долучатись до міжнародних ініціатив, співпрацювати з різними українськими спілками, створювати нові проекти. Про них – детальніше у наших наступних розділах.

РОЗДІЛ 2. Від театру-студії «Юність» (Житомир, Україна, 2003) – до Першого українського молодіжного театру (Бремен, Німеччина, 2022)

Дослідження діяльності Першого українського молодіжного театру в Бремені, на нашу думку, варто розпочати з історії приходу до професії його художнього керівника – Тетяни Георгіївни Мокрої. Як створити молодіжний театр, серед учасників якого немає професійних акторів та актрис? З ними потрібно починати з нуля.

Тетяна Георгіївна Мокра народилась 3 травня 1962 року на станції Людмилівка Братського району у Миколаївській області у родині залізничників. Інтерес до творчості виник ще у шкільні роки і тут, за словами самої Т.Мокрої, допоміг, звичайно, випадок. Молоді вчителі приїхали у сільську школу та створили справжній мистецький осередок, де випала можливість займатись усім – від бальних танців та гри та акордеоні – до диригування хором. У школі ставили, зокрема, і вистави. Там і відбувся режисерський дебют самої Тетяни, коли учні підготували виставу «Попелюшка» за Шарлем Перо. «Я намагалась максимально використовувати всі можливості, які були, аби тільки чомусь навчитись. Я і співала, і танцювала бальні танці, і грала на баяні, акордеоні... Це допомогло мені у житті...», [24] – згадує вона.

Та після школи життя завело зовсім в інший напрям, а саме – Одеський технікум вимірювання, який закінчила у 1977 році (зараз це – Одеська державна академія технічного регулювання та якості). «Тут я займалася у хорі, інструментальному ансамблі, танцювальному колективі, організувала вечори для студентів. Потім працювала на заводі, але відчувала, що це – не моє...» [25]. І знову щасливий випадок – розвинена художня самодіяльність там, де, здавалось би, немає місця творчості – в цеху контрольно-вимірювальних приладів та автоматики заводу «Хімволокно» у Житомирі. На базі заводу було багато творчих колективів – танцювальні, музичні, вокальні, навіть фотогуртки. Кожен цех готував свою програму на конкурс або концерт. І ось там Т.Мокра почала писати сценарії для виступів, які отримували відзнаки, серед яких навіть була поїздка до тодішньої Чехословаччини для колективу бригади.

«Під час одного з виступів я мала розмову з людиною, яка сказала мені – «Ти маєш здібності, хіба ти не хочеш розвиватись у цьому?»... І тоді я вирішила піти навчатись до Житомирського культурно-освітнього училища на режисерське відділення, який я закінчила у 1990 році з відзнакою. Ось такі прості слова, за які я так вдячна Ларисі Петрівні Коваль та Петру Івановичу Ярмоленко, членам журі. Вони змінили моє життя...» [26]

У 1990-ті роки – у час геополітичних змін на території колишньої імперії СРСР, економічної кризи, бідності та глобальних змін про культуру не думали... Пошуки можливих напрямів для розвитку СРСР, обговорення необхідності проведення реформ на початку 1990-х більше нагадували марні спроби імперії СРСР «виплисти» або агонію. Обговорювали можливість зміни системи стосунків між колишніми республіками: свобода преси, повернення емігрантів, реабілітація жертв комуністичних репресій, утворення релігійних організацій, та навколо – дефіцит товарів, інфляція, розвал промисловості. На фоні національних хвилювань у колишніх республіках СРСР, що розпочались ще у 1989 році, більшість із них оголосили про свою незалежність. Тим не менш 25 грудня 1991 року Радянський Союз офіційно перестав існувати, внаслідок чого утворились п'ятнадцять незалежних держав, серед яких була і незалежна Україна. Так

звана «шокова терапія», або ж лібералізація цін, бажання швидко перейти до ринкової економіки, призводить лише до зросту цін, дефіциту товарів, гіперінфляції. Цікавий час – лише з точки зору вивчення істориками, та у реальності – економічна криза, відсутність їжі, грошей та роботи, ріст злочинності.

Ці роки Т.Мокра називає найважчими у житті, коли закrywся завод «Хімволокно», не було заробітної плати та не зрозуміло як існувати. Відчуття безвиході. Якби не сталась випадкова зустріч з приятелькою, яка якраз у цей час йшла по вулиці зі священником Собору Святої Софії у Житомирі – Анджеєм Кардашем. «П'ять хвилин спілкування – потім на три роки визначили моє життя, подарунок долі», [27] – згадує Т.Мокра з посмішкою на обличчі. Пропозиція працювати у театрі, який тоді був при церкві, стало, як не парадоксально, порятунком та спасінням. Театр мав танцювально-пластичний напрямок. Там Тетяна познайомилась з балетмейстером Житомирського драматичного театру – Іриною Антонюк, з якою вони разом ставили вистави. «Я й досі не знаю, чи дійсно їм потрібен був режисер у щойно створений театр пластики і танцю, чи отець Анджей просто пожалів мене» [28]. Театр функціонував три роки, поки отець не був вимушений, в силу певних життєвих обставин, поїхати з України.

Театр пластики при соборі Святої Софії у Житомирі, за словами режисерки, був справжнім дивом, адже був доступний як для дітей, так і для усіх вірян. Анджеєм Кардаш любив театр та збирав навколо своїх однодумців. Це допомогло учасниками театру не заблукати у темряві зневіри, коли руйнуються старі орієнтири, та ще не сформувались нові, коли змінюється життя. Він сам платив зарплатню працівникам, та не це тримало колектив. Учасниками театру були учні старших класів та студенти, які й тримались разом у складні 90-ті роки, шукали себе, брали участь спочатку у міських, потім – в обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсах та не раз ставали переможцями. Багато хто потім обирали акторську професію. «Довіра – це, на мою думку, чи не найголовніше, що нас тримало, головний принцип. Працювати в такій атмосфері – легко, невимушено. І отець Анджей створював для нас чудові умови. Актори збирались разом

не лише, аби проводити репетиції, а й обговорити якісь теми, послухати музику тощо» [29]

Тоді й почали виробляти свої принципи у спілкуванні та «вихованні» дітей, які, у свою чергу, тепер допомагають режисерці взаємодіяти з творчою молоддю з різних кутків України – різного віку, характеру, захоплень та головне людей, які до того не мали безпосереднього відношення до театру. «Ми не відчували себе керівниками, тут всі були просто друзями, і діти розкривалися. Вважаю, що це і є метою у будь-якій роботі з молоддю. А особливо зараз, в епоху інтернету, який замінив собою живе спілкування» [30].

Після від'їзду отця театру пластики дали приміщення на базі клубу «Юність» міського культурно-спортивного центру у Житомирі, де театр-студія функціонує більше ніж двадцять років (працює і надалі з іншим керівником). Тетяна Мокра працювала спочатку за сумісництвом, аж поки у 2003 році не стала керівницею на постійній основі. Отже, театр-студія «Юність» – це зазвичай молодь віком від 14 років, тобто школярі або студенти, яких наразі сімдесят хлопців та дівчат. Варто зауважити, що склад зазнає періодичних змін, та головне, що відбувається робота, яка виливається щорічно у 5-7 вистав. Театр активно бере участь у Всеукраїнських та міжнародних конкурсах, представляючи від невеликих уривків п'єс до повноцінних вистав. У 2008 році театр-студія «Юність» отримав звання «Народний дитячо-юнацький театральний колектив».

Активна творча діяльність у шкільні роки, робота зі школярами та молоддю у театрі пластики, а згодом у театрі-студії «Юність» (загалом більше ніж 20 років досвіду) сформували, безперечно, свій педагогічний та індивідуальний підхід, метод роботи з акторами-аматорами, що у 2022 році допомогло у створенні Першого українського молодіжного театру у Бремені під керівництвом Тетяни Мокрої. Бути друзями, слухати один одного, допомагати, вибудовувати такі стосунки, аби ніхто нікого не соромився та не боявся – не єдині принципи у методі роботи з аматорами, але важлива основа для взаємодії з ними. Чи у Житомирі, чи у Бремені – режисерка дає акторам вибір та наголошує, що саме вони пропонують та підбирають матеріал.

РОЗДІЛ 3. Перший український молодіжний театр (Бремен, Німеччина, 2022)

Після початку російського повномасштабного вторгнення в Україну (2022 р.) режисерка переїхала до Німеччини, та продовжила залишатись одним з керівників театру-студії «Юність», який продовжує функціонувати. Чи можливо залишатись бездіяльним, коли півжиття працюєш у театрі, вкладаєш свої знання та сили в інших?

Таким чином у вересні 2022 року був заснований Перший український молодіжний театр у Бремен (північ Німеччини). Ініціатором створення українського театрального колективу стала Тетяна Мокра, режисерка-постановниця молодіжного театру-студії «Юність» у Житомирі. За словами керівниці, ідея створення колективу прийшла ситуативно – «Коли я зрозуміла, що за тих обставин, що склалися, я залишаюся у Бремені ще на деякий час, я вирішила спробувати знайти творчу молодь і запропонувати декілька літературних проєктів, для початку. Написала у відкриті групи соцмереж, і чесно кажучи, була здивована, що за два дні відгукнулось багато людей» [31]. З різних причин залишились не всі, хто зголошувались на початку. Молодь із захопленням та цікавістю працювала, що неабияк надихнуло режисерку на подальшу роботу над виставами. Таким чином за рік були поставлені шість вистав.

Актори театру не мають професійної освіти. Стати учасником може кожен, навіть якщо людина ніколи не виступала на сцені. Нові актори не отримують, звичайно, відразу центральну роль і вводяться поступово. Це залежить від їхнього бажання, насамперед, а також тому, що їм потрібно більше працювати над дикцією, постановкою голосу тощо. Адже кожна людина володіє достатньою харизмою, аби підібрати під неї репертуар та далі працювати індивідуально. Режисерка завжди цікавиться бажаннями акторів, дізнається, яку роль вони би хотіли зіграти та який матеріал їх цікавить. «Роль підбирається дуже ретельно під кожного актора. І якщо він не може зіграти у цій виставі, я обов'язково шукаю йому іншу. Бо тут йому буде некомфортно, просто не зможе зіграти.» [32].

Перші композиції були присвячені Лесі Українці та Тарасу Шевченку. Це заявило про курс театру на українську класичну драму, що становить основний репертуар. Такий вибір можна пов'язати не лише з активізацією зацікавлення українською тематикою та їхньою актуальністю, а й з інтересом колективу та звичайно, керівниці, насамперед, до класики. У планах театру і надалі працювати з українською драматургією (сучасною також), що не заперечує бажання ставити зарубіжні твори. За словами Т.Мокрої, це є у подальших планах.

Основу репертуару театру в основному складає українська драматургія. Вистави української класики – «Бояриня» Лесі Українки, «Хто ви – музи Шевченка?»; українська сучасна драматургія – «Я-Квітка» і «Все-таки я тебе зраджу» Неди Нежданої. Театр, який позиціонує себе насамперед як український, працює над виставами національних класиків, обирає актуальні сьогодні теми та хоче працювати адресно для українського глядача. Вистави зазвичай приурочені до визначних дат з історії України та її видатних постатей (День незалежності, річниця від дня народження Лесі Українки, Тараса Шевченка), а також Дня театру. Серед іншої палітри робіт є також літературні композиції, присвячені творчості Лесі Українки, Василя Симоненка; Театральний вернісаж (фрагменти з вистав), День театру. Йде робота над виставами «За двома зайцями» Михайла Старицького (українська класика) та «Сірано де Бержерак» Едмона Ростана (зарубіжна класична драматургія).

Першими місцями зустрічей стала центральна бібліотека у місті Бремен, а згодом – Креативний хаб (центр, що надає приміщення, де можна знайти можливість для роботи, розвитку та втілення ідей та проектів). Можливість зустрітись знаходили і в інших місцях, зокрема у парку (влітку) чи кафе. Специфіка людних місць або тихих диктує свої умови, де потрібно підлаштовуватись. На жаль, існує проблема з приміщенням. Можливість займатись у репетиційному залі хабу є не більше двох разів на місяць, чого, безумовно, замало. Домовитись з іншими залами у Бремені важко, тому актори та режисерка-постановниця шукають будь-яку можливість для проведення

зустрічей. Є речі, які імпровізуються безпосередньо на сцені через неможливість попрацювати більше.

За словами керівниці театру, п'єси до постановки обираються лише за ініціативи акторів, і саме вони пропонують матеріал. Важливим фактором для цього є те, аби все всіх влаштувало. Важливим критерієм для режисерки є реакція глядачів: «Коли йде вистава я ніколи не дивлюсь на сцену, а завжди дивлюсь на глядачів. І тільки від того, як реагує зал я ставлю акторам і собі оцінку. Чи правильно ми робимо, чи цікаво це людям.» [33]

Текст постанови створюється за рахунок забирання чи скорочень окремих сцен та реплік без руйнування сюжету. Забирання окремих сюжетних ліній чи сцен не впливає на сприйняття вистави глядачами, які приходять на вистави для того, аби відчутти себе у звичній атмосфері, а не за оцінкою мистецького продукту. По-друге, неможливістю довго втримувати увагу глядачів без звичних оков театральних прийомів – яскравої сценографії, великої кількості декорацій та костюмів.

Робота з акторами-аматорами є дещо іншою аніж з професіоналами. Це стосується і почуття на сцені, і методики роботи з текстом. Робота над літературним матеріалом починається не відразу, цьому передують звичайні зустрічі, які можуть тривати декілька тижнів. Такий підхід продиктований зокрема і страхом затисків, страхів сцени та інших небезпечних моментів, які можуть виникнути при подальшій роботі. Важливе відчуття колективу, дружньої атмосфери, де ніхто нікого не боїться і не соромиться. Потім поступово починається застільний період, робота з текстом, під час якої відпрацьовується не тільки кожне слово, а кожна літера. Неабиякий кропіткий розбір тексту з відпрацюванням акцентів, артикуляції, тренінгами, розумінням персонажів, розкриттям теми.

Методика роботи з акторами-аматорами виробилась у режисерки за роки праці, зокрема, у народному молодіжному театрі-студії «Юність» у Житомирі. «Я ніколи не говорю відразу, хто кого буде грати. Я для себе вирішила, побачила, хто і що може. І щоб не помилитися, всі актори кожен день по черзі грають різну роль. Так відбувається десь

тиждень, два тижні. Поки я стовідсотково не зрозумію для себе, хто і що зможе зіграти» [34]. Таким чином, актори, знаючи текст один одного, краще заглиблюються у сюжет та розуміють мотиви поведінки інших персонажів. В цьому, на думку Тетяни Георгіївни, відмінність роботи аматорів від професійних акторів – у проживанні ролі та пропусканні через себе. А також, у відсутності відпрацьованої техніки, виробленого ремесла, в іншій природі почуттів на сцені.

Впоратись із затиском також допомагає метод відпрацювання діалогів. Після репетиції зі словами, актори починають працювати без слів, промовляючи їх про себе або подумки. Тіло і руки починають працювати та відчувати, як природніше рухатись. Потім поєднуючи це одночасно починає працювати все. Таким способом допомагає уникнути затиск. Про небезпеку м'язевого затиску говорив у своїх працях видатний театральний режисер К.Станіславський [35]. Він вважав, що легкість на сцені пояснюється саме відсутністю затиску та напруження, разом з тим – страхів та комплексів. Навчити аматорів не «затискатись» може бути важче, але до страху сцени чи публічних виступів зі сторони учасників театру – режисерка ставиться з розумінням, тому акцентує увагу на створенні атмосфери довіри, аби не боятись невдач.

Всі актори беруть участь у виставі, ніхто не залишається обабіч. Тому завжди є два акторських склади. «Нічого так не мотивує перший склад, як наявність другого. Кожен намагається краще вивчити текст, краще зіграти.» [36]. Після декількох показів виставу більше не грають, починається робота над іншими текстами. Серед таких вистав, наприклад, «Бояриня» Лесі Українки, прем'єра якої відбулась 25 серпня 2022 року до Дня Незалежності України, покази якої більше не плануються. Тема вистави неабияк актуальна, що вплинуло на сприйняття акторами матеріалу, їхньому почуттю на сцені, пов'язаному, у тому числі, із співставленням себе зі своїми героями або героями своїх колег по сцені.

В планах театру – «За двома зайцями» Михайла Старицького, яку планують представити до липня 2024 року. Серед інших – вистава про художницю Аллу Горську, літературно-музична композиція, присвячена Василю Симоненку. Обоє –

шістдесятники, що трагічно завершили своє життя через те, що були жертвами радянського режиму. Теми, які підіймає театр, насамперед просвітницькі, котрі присвячені видатним українським постатям.

Діяльність Першого українського молодіжного театру у Бремені показує, що у Німеччині є частинка української культури. Німеччина – мультинаціональна країна, у якій проживає велика кількість людей різних національностей та віросповідання, де проходячи по вулицях можна почути різні мови. Це стосується і людей, чиї батьки або бабусі з дідусями переїхали до Німеччини – їх ще більше, але про це можуть і не знати, адже по звичках вони пристосовані до місцевого життя та звичаїв. Аби всі вони могли співіснувати в одному просторі тут наголошують на усвідомленні необхідності толерантності, чому і дотримуються (без окремих випадків, звичайно). З 2022 року збільшується кількість вимушено переміщених українців, які створюють свої культурні осередки.

Зараз у Бремені перебуває багато сформованих творчих колективів, але час створення українського культурного осередку, очевидно, ще в майбутньому. Це пов'язано із довготривалістю юридично-правових норм, пошуків приміщення тощо. Але є причини вважати реальною можливістю створення такого центру, де би знайшли місце для роботи українські колективи, серед яких і молодіжний театр.

3.1. Режисер-організатор та педагог

Згідно класифікації Крістофера Бальме, який виділяв три мети аналізу постав (процесуальний, естетичний та рецептивний [37]), застосуємо процесуальний метод аналізу у відношенні методики роботи режисерки Т.Мокрої з акторами та індивідуально. Спробуємо проаналізувати та пояснити процес виникнення задуму вистави, шлях та процес її створення.

Театр працює в естетиці реалістичного психологічного театру, послуговуються своєю методикою «спілкування» з акторами, що базується, у першу чергу, на

взаємодовірі та дружніх стосунках. Це зумовлено відсутністю в учасників колективу професійної театральної освіти, незнанні акторських систем та практик, можливості виникнення затисків тощо. Часто режисер вдається до показу, пояснюючи та показуючи акторам наочно своє бачення.

Оскільки керівниця театру у одній особі є і творчою, і адміністративною одиницею, тут варто теоретично розмежувати (згідно класифікації М. Вороного – відомого українського письменника, перекладача та театрального режисера) ті головні функції, яких дотримується режисер Т. Мокра у своєму театрі. Микола Вороний, зокрема, у своєму «Театральному підручнику» «Режисер» виокремлює такі три головні характеристики діяльності режисера: організатор, майстер та творець (художник). Для акторів свого театру Т. Мокра виступає і організатором творчого процесу, і педагогом для його акторів. Режисер – організатор обирає творчу стратегію та ідейний напрямок репертуару, добирає п'єси, формує художній смак та комунікує й організовувати акторів навколо себе. [38].

Як режисер-педагог Т.Мокра дотримується неписаних етичних норм, тобто театральної етики. «Думайте побільше про інших і поменше про себе. Турбуйтеся про загальний настрій і спільну справу, тоді і вам буде добре», – писав відомий театральний режисер К.Станіславський [39]. Для нього було важливим, аби актори у театрі мали спільні цінності, мали тісний зв'язок між собою. Звичайно, зустріти таке розуміння у професійному театрі дуже важко. Проте у роботі з аматорами Т.Мокра намагається знайти спільну мову, передати свій досвід. Зустрічі з нею несуть для акторів не лише суворо діловий характер, але й дають можливість просто поговорити.

Зустрічі з режисером можуть відбуватись у різних місцях – здебільшого у центральній бібліотеці, але також – у парку, кафе чи навіть онлайн. Режисерка завжди готова зустрітись, та ініціатором таких міні-репетицій, звичайно, є сам актор. Проблемою у більшості зазвичай стає саме брак часу, адже кожен з учасників колективу займається декількома справами (обов'язкові мовні курси, робота та/або навчання в університеті). Всі актори — віком від 18 до 22-23 років та займаються театром у вільний

час. Обов'язковою вимогою для кожного є – знати текст, працювати з матеріалом та дикцією вдома, намагатись зрозуміти свого героя, тобто домашня індивідуальна робота над своїм сценічним образом. Ті, хто відчувають, що зовсім не мають часу, можуть відсторонитись або зробити паузу, що не робить їх колишніми учасниками. Таким чином, у Першому українському молодіжному театрі у Бремені немає «головних» та «другорядних» акторів та актрис, а є ті – які у конкретний період часу стають активнішими, допоки «не повернуться» інші.

Індивідуальні репетиції найчастіше відбуваються вечорами у Міській бібліотеці Бремена. Щодня зранку і до вечора у ній не знайти вільного місця – люди різного віку, школярі і студенти тут читають газети, журнали, користуються послугами комп'ютера та інтернету, пишуть свої студентські роботи або просто спілкуються. Для цього тут є усі умови, місця між полицями з книгами або у більш відкритих та людних місцях. Така любов до книг продиктована багатьма чинниками – кількістю доступних матеріалів, високими цінами на книги у книгарнях, сучасністю та оснащеністю бібліотек та, звичайно, можливістю поспілкуватись. Такий підхід видається незвичним, адже культура читання прививається змалку. Навіть у час розвитку цифрових технологій, залежності від інтернету – студенти практично не зможуть навчатись, якщо не будуть відвідувати університетську або міську бібліотеку. Тому один до одного тут відносяться з повагою, не заважають, та говорять пошепки.

Єдине місце, де можна розмовляти голосніше знаходиться на першому поверсі – це кафе. Там і збираються актори з режисеркою в індивідуальному порядку. Репетиції передують розмови, які можуть бути короткими або трохи довшими. В такі моменти згадуються слова Тетяни Мокрої в інтерв'ю про те, що важливо залишатись друзями, людьми, з якими можна обговорити проблему та порадитись, навіть якщо це і не стосується безпосередньо роботи з матеріалом. Та атмосфера стає серйознішою, коли підходить час до роботи з текстом ролі чи віршем. Актор пропонує свої акценти та інтерпретацію, та правки вносяться завжди. Для кращого розуміння проводяться паралелі із життям, схожі ситуації чи улюблене «як би».

Звичайно, актори-аматори не працюють за системою Станіславського (за його ж словами). “Немає системи Станіславського – є закони природи”, – писав він [40]. Видатний театральний діяч все життя досліджував театр та його закономірності, намагався виявити універсальні закони творчості та почування актора на сцені. Таким чином відмовляючись від виразної театральності, старого театру естетики романтизму прем’єрства він виділяв окремі засади нової естетики — реалістичного психологічного театру, який дає відчуття підглядання у шпаринку. З огляду на це можна зрозуміти, чому у цьому театрі використовуються один з його принципів, а саме “якби” , які режисер-реформатор називає магічними. А саме через їхній стимул до творчості, дії, обґрунтуванню дій персонажа.

До інших важливих аспектів належить також робота у запропонованих обставинах та момент виправдання — намагання зрозуміти логіку подій, мотивацію дій свого персонажа. Якщо комусь матеріал дається важче – режисерка вдається до методу показу, що у професійних театрах не бажано практикувати. Це допомагає режисеру у роботі з новими акторами.

Так впливає одна з особливостей Першого українського молодіжного театру у Бремені – до нього може приєднатись кожен, так само як і взяти паузу. Формулювання «пішов з театру» майже не практикується, адже це не державна структура із зобов’язаннями та контрактами. Актор може піти на паузу, якщо відчув, що не має достатньо ресурсу, часу або по інших причинах, бо, очевидно, що відсутність наснаги та бажання до співтворчості впливатимуть на художній рівень вистави та репутації театального колективу, як наслідок.

3.2. Специфіка роботи режисера з акторами-аматорами

Окремою темою для викладу хотілось би взяти методику роботи режисерки з акторами-аматорами. За визначенням відомого театрознавця Крістофера Бальме існує три мети аналізу постави: процесуальний, естетичний та рецептивний. Естетичний

принцип базується на готовому продукті та розглядає виставу з точки зору естетики та закладених знаків. Рецептивний принцип аналізу застосовується для кращого розуміння як вистава сприймається глядачами та яким є контакт із залом (тобто стосується безпосередньо театральної соціології). З огляду на той факт, що український аматорський театральний колектив успішно працює два роки за кордоном, є першим українським молодіжним театром у Бремені та не має у своєму складі професійних акторів, варто розглянути методику роботи режисера з акторами з точки зору процесуального принципу. Його особливістю є те, що він базується саме на процесі виникнення задуму, процесі створення та реалізації вистави.

Ця тема є важливою та цікавою для обговорення, адже до аматорів потрібен зовсім інший підхід. Вони не працюють з етюдами, не вивчають історію театру та не займаються всім тим, що дають студентам театральних університетів протягом п'яти років навчання.

За простором, де проводяться репетиції, їх можна поділити на дві групи у бібліотеці та репетиційному залі. Міська бібліотека Бремена (Stadtbibliothek Bremen) знаходиться у самому центрі міста за адресою Am Wall, 201. У ній є можливість зустрічатись у будь-який час, тому тут відбувається індивідуальна робота та читки. У репетиційному залі через обмеженість часу проводяться генеральні репетиції та робота з мізансценами. Він знаходиться у молодіжному центрі CreativeHub, що за адресою Friedrich-Karl-Straße, 54 у приміщенні мовного кафе (Sprachcafe).

Варто сказати, що репетиції у залі мають зовсім інший характер у порівнянні з роботою у бібліотеці. Від спокою та розміреності у залі не залишається й сліду. Репетиційний зал дозволяє розташовуватись достатній кількості глядачів та працювати з простором для їхнього розміщення. Можливість проводити репетицію є не завжди – це три-чотири рази на місяць. Це пов'язано насамперед з тим, що молодіжний центр здає приміщення під оренду, тому в інший час вони зайняті. Отож, окрім хвилювання за результат, найбільше занепокоєння викликає обмеженість часу для вибудовування мізансцен та роботи на майданчику, що надає ще більшу цінність виділеним декільком

годинам в тиждень для репетиції. Тому режисерка вимагає ставитись до них відповідально та старатись вибудувати свій час у цей дні так, аби бути присутнім, адже іншої можливості зустрітись у великому залі не буде. Зазвичай такий час випадає тричотири рази на місяць, тобто майже щотижня на вихідних у другій половині дня (15:00 – 18:30) після навчання. Поки одна група акторів репетирує на сцені під пильним оком режисера, друга група – в іншій частині залу працюють зі своїм матеріалом, чекаючи своєї черги на сцену. Головні вимоги до акторів на репетиції — знання тексту, готовність працювати та чути, прислухатись до слів режисера. Непогодження з цими пунктами (несвідоме також) унеможлиблює роботу та, як наслідок, комунікацію з іншими, уповільнює процес роботи.

Отже, застосувавши процесуальний метод аналізу постанови ми дослідили процес виникнення задуму, репетиційного процесу; впевнились у тому, що Перший український молодіжний театр є реалістичним психологічним театром, у якому актор працює у запропонованих обставинах, працює над своїм персонажем з психологічної точки зору.

РОЗДІЛ 4. Роботи Першого українського молодіжного театру у Бремені

4.1. «Бояриня» Лесі Українки (2022).

Однією з найновіших вистав Першого українського молодіжного театру в Бремені є вистава «Бояриня» Лесі Українки (прем'єра – 25 серпня 2022 року). Вона присвячена Дню незалежності України. Режисер – художній керівник театру Тетяна Мокра.

«Вистава «Бояриня» – це про кожного з нас, хто за кордоном», – зазначає режисерка. У цьому її актуальність.

«Бояриня» (1910) – драматична поема Лесі Українки, написана нею протягом трьох днів у Єгипті, де авторка лікувалась від туберкульозу. Єдиний твір поетеси, оснований на історичній українській тематиці, просякнутий тугою, патріотичними ідеями, закликком

любити рідну землю. Драматична поема була опублікована у 1914 році, вже після її смерті. Складається п'єса з п'яти дій.

У часи СРСР «Бояриня» була заборонена та вийшла друком лише у 1980-ті роки у часи горбачовської «Перебудови». Неможливість її появи у світ раніше, зрозуміло, була пов'язана з її явним антиросійським настроєм. Актуальність п'єси пов'язана з важливістю сьогодні теми російсько-українських відносин, переосмислених важкими уроками історії України.

Жанр п'єси і вистави зазначений як драматична поема, або ж поетична драма. Це невелика віршована п'єса, у якій вся увага зосередження на тому, аби розкрити ідейний конфлікт, тому у ній відсутній широкий опис зовнішніх подій. Виклад подій – лаконічний, і у п'єсі він вдало втілений у діалогах героїв на тлі важких історичних подій – доби Руїни.

Дія відбувається у добу Руїни (друга половина XVII ст.), яка характеризується загальним занепадом України, коли вона була поділена на Право- та Лівобережну частини. Розпочалась після смерті Богдана Хмельницького у 1657 році та тривала до початку гетьманування Івана Мазепи (1687).

Тема п'єси – історія доньки козацького старшини Оксани, котра виходить заміж за боярина з України Степана, який служить при московському царі. Опиняючись у Москві, Оксана розуміє, що має з чоловіком різні світогляди, не може прийняти російські звичаї, плазування чоловіка перед його впливовими чиновниками. В результаті, молода жінка занедужує, та, хоч фінал залишається відкритим, очевидно, помирає.

Текст постанови не зазнав сюжетних змін, лише був скорочений шляхом зменшення діалогів. Проте змінився акцент – а саме загострення уваги на персоналії Оксани, її особистій трагедії.

Ідея п'єси – осуд людей, які забувають свою Батьківщину, відмовляються від рідних звичаїв, плазують перед іноземцями чи впливовими людьми за якісь почесті. Тут утверджується думка, що немає вищої цінності аніж свобода, без якої неможливе повноцінне духовне життя.

Ідея вистави «Бояриня» у теперішній час сприймається не так узагальнено, і завдяки актуальності проблеми вимушених переселень українців є болючішою. Замість свідомого рішення поїхати з чоловіком (як у п'єсі), на сьогоднішній день багато українців змушені покидати свої міста, у яких прожили багато років. Вимушена міграція робить людей своєрідними героями «Боярині» та допомагає глибше проникнутись переживаннями Оксани.

Вистава витримана в естетиці психологічного реалістичного театру. Побутові елементи декорації розташовані на фоні чорного кабінету сцени. Сценічний простір невеликий, на ньому розташовані чорний диван, лавка та декілька вазонів. На нижньому рівні, ближче до глядачів стоять лава та сходи, на яких часто діють чоловічі персонажі, зокрема Перебійний (актор Микола Найда) та Степан (актор – Андрій Мачула). Маленька клубна сцена нашттовує на думку, що розмови, які відбуваються між персонажами, можуть статись і сьогодні. І хоч вистава поставлена реалістично: костюми, звичні меблі, вазони, які зустрічаємо у кожному домі, але у ній простежується думка, що Україна і зараз перебуває у подібному становищі.

У центрі сюжету звичайна дівчина, донька козацького старшини Олекси Перебійного – Оксана. Вона живе разом з батьком, матір'ю та братом Іваном разом. До них завітав Степан – боярин українського роду, що прибув разом з російськими послами. Через те що Олексій товаришував з покійним батьком Степана, він запросив юнака до хати, після чого між ними зав'язується розмова.

У п'єсі ця сцена видається достатньо таємничою та тривалою у часі. Натомість у виставі завдяки зокрема скороченням тексту вона є коротшою та немовби виступає мостом до зав'язки — а саме сцени розмови Степана та Оксани (акторка – Діана Зейбель-Петрова), після чого вони вирішують одружитись. На відміну від п'єси, у виставі виникає враження, що вони знайомі добре і давно, хоча за сюжетом вони бачились колись давно у дитинстві. Оксана не шокована чи перелякана через пропозицію Степана, а навпаки — грайлива та легка. Це виявляється і у її вільних рухах, розслаблених рухах. Степан же трохи у сумнівах, встривожений, від його впевненості та виваженості майже

не залишається сліду. Та все ж згода Оксани звільняє його від тривоги. Наприкінці сцени вони виходять обнявшись на авансцену.

Вже тут бачимо головні відмінності Оксани у п'єсі та у виставі. У п'єсі вона здається сором'язливою, “маминою дочкою”-господаркою, у чомусь дитячою, зокрема за свою швидку згоду вийти заміж за малознайомого чоловіка. Складається враження, що вона має ілюзію стосовно життя поза домом, що десь краще, хоч навіть за сотні кілометрів, бо поряд – її чоловік. Така самовідданість і жертвність у сучасних реаліях здається божевільною та мало обдуманною.

У виставі ж всупереч вже сформованому ставленні до неї, головна героїня є зовсім інакшою. Вона легка та відкрита, впевнена у собі та знає собі ціну. На початку дії на ній – біла вишивана сукня, червоне намисто, чорні черевики, волосся заплетене у дві коси. Білий колір як символ легкості, простоти, чистоти та відкритості у наступних діях змінюється чорним, як змінюється і Оксана, поступово гаснучи зсередини.

Незважаючи на обставини, які змушують її жити далеко від дому, Оксана проявляє сильну волю та незалежність. Її новий соціальний статус – бояриня – накладає на неї відповідальність, і в той же час – відчуття безпорадності, обмеженості у своїх діях. Традиції, що панують у Москві, їй не зрозумілі, вона намагається боротись за своє право на вибір – як одягатись, як вітатись, куди ходити тощо. На такі жертви Оксана готова заради боярина Степана, який боїться, що не зможе їй нічого дати, та все ж погоджується вийти за нього заміж та переїхати до Москви.

Степан – молодий боярин, який нещодавно у Москві на службі у царя. Поїхав туди до матері після смерті батька. У п'єсі він постає самовпевненим і навіть хитрим. Він не приховує своїх намірів одружитись з Оксаною та говорить їй про це у перший день по приїзду додому. Незважаючи на це, він виявляє високі моральні принципи, захищає честь батька, коли його згадують «недобрим словом» через службу цареві (бо не міг зрадити присягу), любить мати. У виставі ж Степан сприймається дещо інакше, більш виваженим і серйозним, не хитрим, а щирим у своїх почуттях до Оксани. Ми бачимо його сумніви,

переживання у момент, коли дівчина погодилась на шлюб. Слова «Що я можу дати тобі на чужині?» на сцені сприймаються інакше аніж у п'єсі.

У той час термін "боярин" використовувався для позначення членів дворянства, які мали вплив на політичні та соціальні процеси. Зазвичай вони мали великі земельні володіння, брали участь в уряді, засіданнях, наприклад, у думі, мали хороше місце у суспільстві, таким чином буди одними з найвпливовіших осіб.

Брат Оксани – Іван (актор – Олег Анцибуrow) не займає центрального місця у сюжеті, але має вагу, адже протиставляється Степанові. Вони уособлюють собою дві ідеї, які змагаються між собою. Суперечка між ними займає у п'єсі вагому роль, у виставі ж на ній не акцентується. Іван – молодий козак, емоційний та категоричний, часто нестримний в емоціях. Відкрито каже Степанові, який у них в гостях, що його батько зрадив Україну. У виставі момент конфлікту між ними не є таким яскравим, адже у ній у порівнянні з п'єсою немає такого яскравого акценту на історичний контекст. Натомість головною стає лінія стосунків Оксани та Степана, їхні розходження, та особистість Оксани, її туга на чужині за домом.

Іншою вагомою героїнею є сестра Степана – Ганна (акторка – Ольга Мороз). Молода дівчина вже давно живе з матір'ю у Москві, вбирається як бояриня та дотримується місцевих звичаїв. Вона заручена за царським стрільцем, якого мало бачила, що викликає в Оксани велике здивування. Не менш шокуючим фактором для неї стало і те, що молода дівчина змушена більшість часу проводити вдома. Це та інші речі, яких дотримується Ганна, зумовлені місцевими порядками та звичаями. Пропозиції вийти у садок навіть від сестри вона відкидає. Таким чином, у п'єсі Ганна справляє враження сором'язливої, навіть переляканої життям дівчини. У виставі ж Ганна – натхенна, емоційна, чуттєва, але також і скромна. Вона одягнена у світлу блузку, довгу зелену спідницю та має довге світле волосся. Її образ загалом є ніжним, легким та мрійливим. Її рухи вільні та відкриті, голос – тихий і спокійний. Вона не справляє враження «пригнобленої» життям та ізольованої вдома, натомість – такої, що все-таки сподівається на зміни укладу.

Усіляко намагається допомогти невістці мати Степана – Перебійниха (акторка – Світлана Рибалка). Авторка описує її як старшу жінку спокійної вдачі, що видається незвичним для сприйняття, всупереч традиційному образу свекрухи як озлобленої від життя жінки. У п'єсі Перебійниха – спокійна, ласкава, розуміюча. У виставі ж – більш сувора. Така стриманість проглядається у її рухах, голосі та одязі. У неї закрита хустиною голова, довга сукня, яка практично не залишає на її тілі відкритих місць. У неї хороші стосунки з невісткою, та незважаючи на зовнішню строгість між ними немає конфліктів. Можна припустити, що акцент на її суворості продиктована необхідністю показати те, що вона звикла до місцевих звичаїв та вважає своєю задачею показати Оксані, що і їй доведеться їх прийняти.

З розвитком сюжету Оксана починає розуміти, що їй не подобається покірність її чоловіки. Спроби переконати його повернутись до України є марними, та щоразу зникає надія на її втілення. Таким чином розвиток дії триває до моменту, поки ми бачимо в Оксані її «дух», силу та віру. Після того, як її фактично змушують вийти привітатись до бояр (примусивши при цьому відповідно російським звичаям одягнутись та дати поцілуватись), стає зрозуміло, що перед нами постав момент її внутрішнього «надлому». Неначе виснажившись опиратись чи змагатись, сила її духу слабне, і Оксана безповоротно змінюється. Момент кульмінації настає, коли вона остаточно усвідомлює стан справ та своє положення, відверто говорить зі Степаном про те, що уявляє їхнє життя інакше.

У виставі цей момент акцентований. Оксана та Степан розмовляють, сидячи на дивані. Складається враження, що це одна з тих розмов за столом або на кухні, свідком яких ми часто стаємо. Дівчина одягнена у чорне плаття, накинувши на нього хустину, якою вона час від часу немовби закривається, дистанціюється. Вона говорить про те, що більше не може так жити, мріє про переїзд, повернення. Говорить тихим голосом, деколи голосніше; сидить на дивані, але періодично встає з місця. Степан при цьому відчуває докори сумління, але все ж узагальнює думку, що «це не навіки», говорить не писати в Україну листів, тобто «перекриває» їй всі шляхи можливого зв'язку з колишнім життям.

У момент розв'язки дівчина є абсолютно спустошеною. Вона виснажена як морально, так і фізично. Тут вона повністю одягнена в чорне, із заплетеним волоссям. Вона вільно пересувається, її допомагає мати Степана, після чого вкладає спати. Степан пропонує їй поїхати до України, віривши, що це допоможе їй одужати. Їхня остання розмова відбувається у безпосередній близькості до глядачів. На різницю їхнього світобачення немовби натякає і одяг: починаючи з другої половини вистави Оксана постійно вбрана у чорні сукні, натомість Степан – у білій сорочці. Занепад дівчини (її духу, особистості) доходить до краю: вона не реагує на обнадійливі слова про скору поїздку до України, можливі зміни у житті. Все, про що вона мріяла та у що вірила – стало їй вже не потрібним. Фінал вистави, як і п'єси залишається відкритим – Степан веде дружину зі сцени, ми не бачимо її смерті. Повертаючись до глядачів, вона промовляє перед глядачами: «Добраніч, сонечко. Ідеш на захід...»

Вистава «Бояриня» є знаковою у творчості Першого українського молодіжного театру у Бремені. Проводячи паралелі між долею головної героїні Оксани та України, вона показує трагедію несвободи, примусової підпорядкованості. Таким чином вистава має і ностальгійний настрій, що продиктовано місцем її проведення. Для кожного глядача, що знаходиться за кордоном, «Бояриня» несе свій зміст і дозволяє проводити паралелі із нинішнім становищем.

4.2. Театральний вернісаж

Перший український молодіжний театр у Бремені не лише представляє вистави за творами українських класиків, але й працює у інших форматах. Зокрема двічі влаштував театральний вернісаж, а також творчі вечори, присвячені видатним митцям.

Театральний вернісаж представляє собою сукупність окремих сцен з різних вистав. Один з них відбувся 13 квітня 2024 року під назвою «Театральний вернісаж-Батл».

Назву «вернісаж» (на відміну від її прямого значення, а саме закритий перегляд художньої виставки для спеціальних гостей) можна інтерпретувати як різноманіття форм, а у нашому випадку різних фрагментів з вистав.

Слово «Батл» у назві вказує на ціль події, а саме порівняння та «змагання». Через показ готових фрагментів з вистав, які мають вийти у найближчому майбутньому, у вернісажі порівнюється те, як по-різному зізнавались у коханні в Україні та Франції. До показу були представлені фрагменти з вистав «За двома зайцями» Михайла Старицького та «Сірано де Бержерак» Едмона Ростана.

Через показ найважливіших сцен «Театральний вернісаж» став повноцінним форматом, адже сучасне «кліпове мислення» дозволяє нам легко та невимушено сприймати стислий об'єм інформації.

Сцени з двох вистав чергувались між собою, разом з тим – змінювався акторський склад. Серед показаних фрагментів «За двома зайцями» були зокрема: сцена знайомства Голохвастого з батьками Проні, момент зустрічі з її подругами, залицяння до Галі та “несподівана” зустріч з її норовливою матір'ю Секлитою Пилипівною та інші. Між ними були показані фрагменти «Сірано де Бержерак»: розмова Сірано з Роксаною, розкриття Роксани у своїй почуттях до молодого гасконця Крістіана своєму братові, зізнання у коханні Сірано від лица свого конкурента.

Виконавців було декілька. Таким чином, у «Двох зайцях» було два Голохвастова (актори – Антон Нікішин, Володимир Білоус) окремо з Пронею (актриса – Дар'я Задорожна) та з Галею (актриса – Катерина Цибулько); дві Проні (актриси Д.Задорожна та Анна Девда). Не переслідуючи навмисне ціль представити головного звабника вечора у двох іпостасях, до мене як до глядачки, зокрема приходила думка про те, яке подвійне життя веде Голохвастов, повністю “перетворюючись” в іншу людину - все заради досягнення своєї цілі. У «Сірано де Бержерак» у свою чергу – дві Роксани (актриси Діана Зейбель-Петрова, Катерина Заєць).

Побачивши два склади, можна було вже побачити чим відрізняються персонажі залежно від їхніх виконавців. А отже, дві Проні (А.Девда – легка та кокетлива, Д.Задорожна – смілива та наполеглива), два Голохвастова (А.Нікішин – облесливий та нахабний, В.Білоус – спокійний та щирий на перший погляд). Серед інших – ніжна та тендітна Галя (К.Білоус), галаслива Секлита (Т.Мартинів) та батьки Проні – простодушні та люблячі (актори – Юлія Смоляр та Єгор Журавльов).

Обравши до представлення глядачів ключові сцени, навіть необізнаний у сюжеті “Двох зайців” міг зрозуміти його зміст. Цирюльник Голохвастов вирішує одружитись на багатій дівчині Проні, одночасно залицяючись до її двоюрідної сестри Галі. Постійно намагаючись втримати між ними баланс, не бути викритим, він прагне лише збагатитись, хоче “тримати” лице та здаватись кращим, аніж він є. Через ключові сцени висміюються русифіковані київські міщани висміює русофікованих київських міщан (в особах Проні та її родини, які хочуть здаватись з вищого кола; Голохвастова зокрема, чия мова звучить на російський лад) та питання соціальної нерівності.

Можна побачити, що “кохання” Голохвастого вимушене, з розрахунком на користь для себе, хоча й у якійсь мірі галантне. Швидкість зміни подій, легкість прийняття рішень як і їхніх змін у протилежний бік, націлене не показати трагічність соціальних причин чи обставин, у яких опинились герої, а поринути у невимушеність та згадати стару та всім відому історію цирюльника, який намагався “зірвати джекпот”, та зірвався сам.

Однією з ключових фігур стала Секлита Пилипівна (актриса – Таїсія Мартинів) – норовлива тітка Проні та сувора мама Галі, яка найбільше з-поміж інших персонажів взаємодіяла з глядачами (співала, пригощала яблуками). Її харизматичність йшла і зі сцени: голосно сварилась з Пронею, наводила свої порядки в домі, випитувала Голохвастова у серйозності його намірів щодо її дочки тощо.

Іншою складовою вернісажу стали фрагменти з вистави “Сірано де Бержерак” Едмона Ростана, які знайомили глядачів з історією нерозділеного та прихованого кохання поета Сірано (актор – Максим Рудюк) до двоюрідної сестри Роксани (актриси – Діана

Зейбель-Петрова та Катерина Засць). Будучи ерудованою людиною та цікавим співрозмовником, він не становив інтересу більше як друг для своєї кузини. Варто додати, що глядачі змогли побачити двох виконавець Роксани (одна з яких була сором'язливою, інша – дещо сміливішою).

«Сірано де Бержерак» не є настільки відомою п'єсою для глядача, та за допомогою відбору найголовніших моментів ми могли зрозуміти і проблематику запропонованої теми. А саме загострення уваги на важливості внутрішньої краси у противагу зовнішній. Таким чином в уособленні цих рис Сірано-Рудюк і Крістіан-Нікішин відповідно стають протиставленням ідей – багатства душі та цінності внутрішніх якостей людини у противагу зовнішньому «лоску». Яскравий характер Сірано, його мудрість та моральні якості насправді додають йому (як і будь-якій людині) підкреслює і його зовнішні риси. Таким чином він виглядає привабливішим, цікавішим, гіднішим поряд з простодушним Крістіаном, з огляду на його вчинок – зокрема небажання образити сестру та рішення “переступити” через себе заради її щастя, а саме допомагає Крістіану зізнатись у коханні Роксані.

Сцена коли Роксана-Зейбель-Петрова стоїть на балконі показує як найяскравіше “красу” Сірано у всіх її значеннях. Він допомагає підібрати слова зізнання Крістіану, який мало не ховається з ним, соромлячись. Той у свою чергу не може навіть правильно їх повторити. Додаючи від себе лише фразу “Прагну лише одного – поцілунку”, він опиняється за крок до фіаско. Натомість, не будучи зобов'язаним допомагати своєму конкуренту – Сірано-Рудюк бере ситуацію у свої руки. Він стає під балконом Роксани (тобто внизу сцени безпосередньо перед глядачами) та замріяно з емоціями описує свої почуття. Щасливий кінець проходить без нього... «Ох! У серці біль який...бенкет кохання там почався золотий, – а я,...мов Лазар той... недоїдки збираю... а втім.... без мене він не трапив би до раю,... і на устах його вона мої слова цілує!»

Загальною тривалістю близько години “Театральний вернісаж” пройшов по відчуттям швидко і невимушено. За ним спостерігали більше 50 глядачів, щоправда бажаючих було більше – але невеликий розмір залу, на жаль, не дозволяє цього. Такий формат є вдалим для втілення і надалі.

РОЗДІЛ 5. Культурно-мистецькі проекти (Бремен, Нижня Саксонія)

5.1. Німецько-український журнал “Gelblau”

Перелічені нами вище, у 1 Розділі культурно-мистецькі проекти (молодіжний театр, культурні та благодійні організації тощо) з’явилися у федеральних землях Бремен та Нижній Саксонії після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році. Та варто зауважити, що незважаючи на те, що кількість українців у Німеччині за останні два роки збільшилась у 6 разів, до 2022 році кількість ініціатив також була достатньою.

Одним з таких прикладів є розважально-пізнавальний журнал “Gelblau” (у перекладі з німецької “жовто-блакитний”), заснований 2016 року у німецькому місті Штутгарт. Мета журналу початково полягала у створенні якісного україномовного періодичного видання, щоб надати молодим авторам та різним митцям творчо самовиразитись. Це незалежний проект, який реалізує молода команда, фактично на волонтерських засадах. Підтримати його може кожен, інформація про банківський рахунок вказаний на задньому форзаці.

Німецько-український журнал випустив за роки свого існування близько 30 номерів; періодичність є різною - від двох до чотирьох місяців. Статті написані українською та/або німецької мовами. Загалом обсяг видання складає до 70 сторінок.

Успішність видання (авторка цих рядків ознайомила з ним у міській бібліотеці) продиктована зокрема його дизайном. Макет створюють із залученням ілюстрацій та картин різних авторів, а також використовуючи приємний дизайн та шрифт. Таким чином журнал не поступається місцем німецьким виданням ні візуально, ні змістом.

Після вступного привітання редакторів з оголошенням теми випуску (шеф-редактори Ксенія Фукс, Ілона Герлах) ми ознайомлюємось зі змістом, представленим традиційними рубриками: Тема номера, Персоналії, Діаспора, Цікаво знати, З України, Стиль життя та Культура.

Залежно від обраної теми випуску залежить вибір проблематики для наповнення рубрик. Те ж стосується і вибір респондентів для інтерв'ю. Найновіший випуск (№31, 15.03.2024) присвячений темі духу винахідливості та нестандартного мислення. Зокрема у рубриці «Персоналії» йде мова про Яна Кума, американського підприємця-співзасновника месенджера WhatsApp (автор Вікторія Загородніх). У рубриці «З України» розповідається про засновницю бренду Файна – Вікторію Якушу, про пошуки натхнення людей, які задають обличчя українському інтер'єрному дизайну.

Наводимо перелік тем номерів за останні два роки, починаючи з початку 2002 року (номери 23-31): “Фоторепортаж Ukraïner “Діти війни” (№23, 01.04.2022), “Stuttgart Stands With Ukraine” (№24, 01.07.2022), “Розставляємо крапки над буквою Ї” (№25, 01.10.2022), “Багато горя зазнала. Війни простої людини” (№26, 01.12.2022), “Ментальне здоров'я українців в контексті річниці вторгнення” (№27, 01.03.2023), номер, присвячений Німеччині (№28, 01.06.2023), “Виклики воєнного часу для підприємства в Німеччині та Україні” (№29, 01.10.2023), “Українське Відродження: Багатостолітня боротьба за власне існування” (№30, 25.12.2023), “Винахідливість – двигун еволюції” (№31, 15.03.2024).

У журналі друкуються матеріали про представників української діаспори у Німеччині, актуальні матеріали стосовно війни, новини науки, огляд літератури, інтерв'ю, повідомлення про нові або ж вже існуючі українські осередки тощо. Видання має свою сталу команду, а саме: шеф-редакторка та дизайнерка Ксенія Фукс, головна редакторка та перекладачка Ілона Герлах, редакторка та перекладачка Афіна Альбрехт, редакторка Алла Конрад, перекладачка Анна Гуцалюк, ілюстратори (Катерина Дорохова, Катерина

Костюченко, Анастасія Молдаван), дизайнери (Антон Власенко, Міхаель Соболев), коректорки (Іванка Стефанюк, Ольга Поцілуйко). Та все ж членом команди може стати кожен, як до цього, так і до нових ідей видання відкрите.

5.2. Німецько-українська культурна спілка “Unity Center UA”

Початкова назва спілки – Ukraine Unites Fest. Вона організовувала великі українські благодійні фестивалі, концерти у Бремені, починаючи з літа 2022 року. Серед них: “День України”, співочі Вечорниці, фестиваль культури та креативу, різдвяний ярмарок, “Українське Різдво”, дні українського мистецтва та інші. Із залученням творчих колективів, проведенням виставок, майстер-класів та інших ініціатив культурна спілка проводить також щотижнені демонстрації на головній площі міста Бремен.

У січні 2023 року стало відомо, що німецько-українська культурна спілка “Unity Center UA” розпочала процес реєстрації офіційного фонду, таким чином маючи на меті подальше відкриття українського освітньо-культурного соціального центру у Бремені. Через довготривалість бюрократичних процедур у Німеччині приміщення організації та фактичне розміщення творчих колективів у ньому не може відбутись скоро, але дає надію на її втілення у найближчій перспективі. Зокрема, було проведено онлайн-опитування українців (30.01.2024 – 12.02.2024) на предмет того, чи є необхідність створення центру української культури, потреби тимчасово преєміщених українців, які проживають у Бремені.

Організатори сподіваються на активну участь та сприяння українців. Своєю метою вказують побудову простору, де українські діти зможуть разом вчити українську мову та історію, підтримувати власну культуру і традиції; де зможе збиратись молодь та до-

рослі. Також йде мова про розміщення українських мистецьких колективів, яких у Бремені дуже багато, та які потребують сприятливих умов для існування; створення робочих місць.

За оприлюдненими 19.02.2024 результатами бачимо, що в опитуванні взяли участь 475 респондентів. На питання “Чи вважаєте ви необхідним створення суботньої української школи для дітей у Бремені” та “Чи є потреба в організації додаткових занять в сфері раннього розвитку та підготовки до школи дітей?” більше 80% відповіли позитивно. Ідея створення гуртків для занять з української мови, літератури та історії сподобалась 95% опитаних. Потреба в допомозі по вирішенню юридичних питань виявилась не такою гострою – майже 70%. Інші питання отримали теж позитивний відгук: заняття для осіб з особливими потребами українською мовою (84%), підтримка психічного та фізичного здоров'я, зменшення наслідків посттравматичного синдрому (60%), потреба в українських книгах (78%), розвиток сфери дозвілля для дорослих (88%) та дітей (79%), закриття соціальних потреб людей похилого віку (88%).

Підсумовуючи, за відкриття Будинку української культури та освіти в місті Бремен проголосували 91,4% опитаних.

Станом на травень 2024 року, спілка зібрала команду вчителів для школи вихідного дня для дітей віком від 2 до 17 років. Також відомо, що у співпраці з громадським центром Neue Vahr організація розпочинає проект щодо можливості працевлаштування українських вчителів у школах Бремена у рамках програми “Zweitkraft in Schulen” (тривалість 1 рік).

Таким чином, відкриття українського культурного центру у Бремені варто чекати у найближчому майбутньому. Тема може стати актуальною для подальшого розвитку та аналізу після втілення проекту в життя.

ВИСНОВКИ

Отже, у нашій науковій роботі на тему «Культурно-мистецьке життя українських громад Федеральної землі Нижня Саксонія (від початку російсько-української війни)» ми зробили спробу комплексного дослідження різних аспектів життя переселенців з України, які змушені були залишити свої рідні домівки та емігрувати через війну до Європи, до Німеччини. Серед них і авторка цих рядків.

В результаті нашого дослідження, нами виявлено за даними Євростату (статистична організація Європейського союзу, яка займається збором статистичної інформації у країнах, які є членами ЄС), що станом на грудень 2023 року кількість осіб зі статусом біженців у Європі становила близько 4,24 мільйонів. Країною з рекордним числом українських біженців довгий час була Польща. За даними ООН, станом на квітень 2023 року там було зареєстровано 1,58 мільйона українців. У Німеччині ж їх було близько мільйона. Цікаво, що вже у березні 2024 року Євростат повідомив, що Німеччина вже випередила Польщу у кількості українських біженців і ця цифра може збільшувати і надалі.

Таким чином, у дослідженні ми спробували проаналізувати різні можливості діяльності тимчасово переміщених осіб: мистецьких програм у вищих навчальних закладах у регіоні Бремен та Нижня Саксонія, зокрема театрального мистецтва. Виявили, що така можливість є забезпеченою. Завдяки Параграфу 24 для біженців, який регламентує перебування іноземців на території Німеччини та надає їм соціальну підтримку, право на житло, працевлаштування тощо. Українці мають можливість підтримувати та зберігати тут свої культурні традиції. У регіоні активно діють українські спілки, відбуваються художні виставки, з'являється нова українська література у бібліотеках.

Зокрема, ми детальніше проаналізували діяльність Першого українського молодіжного театру у Бремені (режисер Т.Мокра), методику її роботи з акторами-аматорами, репертуарну політику театру, особливості роботи Т. Мокрої як режисера-педагога та організатора. Маючи труднощі з приміщенням та працюючи на добровільних

засадах, театр на свої вистави запрошує українську публіку та ставить вистави за творами національної класики і сучасних драматургів, виконуючи таким чином певну культурно-просвітницьку місію.

Театр обирає до опрацювання і інші формати роботи, зокрема – Театральний вернісаж (сукупність сцен з різних вистав), чий успіх можна пояснити не лише якісними акторськими роботами, але й відбором ключових сцен та перевагою «кліпового мислення».

До інших ініціатив відносяться діяльність німецько-українського журналу «Gelblau» та створення Дому української культури (у перспективі).

В результаті ми переконалися, що в німецькомовному середовищі є можливості розвитку української культури завдяки численним гуманітарним та соціально-культурним програмам Німеччини стосовно біженців.

Дослідження теми соціокультурної політики Німеччини стосовно тимчасово переміщених осіб засвідчує її широку гуманітарну, культурну, соціальну сфери діяльності, які не вичерпуються на сьогодні і потребують подальших вивчень

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Маджумдар О. Українці масово виїжджають із кількох країн ЄС: дані Євростату. *РБК-Україна*. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrayintsi-masovo-viyizhdzhayut-iz-kilkoh-1715163200.html>
2. Slovo і Dilo. В ООН назвали кількість українських біженців у Європі. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/05/novyna/suspilstvo/oon-nazvaly-kilkist-ukrayinskyx-bizhencziv-yevropi>
3. Там само 1.

4. *ВЕРХОВНИЙ СУД*.
URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Prezent_Tumchas_zahust.pdf
5. Bundeszentrale für politische Bildung. Bevölkerung mit Migrationshintergrund. *bpb.de*. URL: [https://www.bpb.de/kurz-knapp/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61646/bevoelkerung-mit-migrationshintergrund/#:~:text=Von%20den%202024,9%20Millionen,selbst%20Migranten%20\(erste%20Generation\)](https://www.bpb.de/kurz-knapp/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61646/bevoelkerung-mit-migrationshintergrund/#:~:text=Von%20den%202024,9%20Millionen,selbst%20Migranten%20(erste%20Generation)).
6. Там само
7. Кінкарц С., Бозен Р., Сааков В. Українців у ФРН побільшало в сім разів: як бути з біженцями? – DW – 17.02.2023. *dw.com*.
URL: <https://www.dw.com/uk/kilkist-ukrainciv-u-frn-zrosla-v-sim-raziv-so-robiti-z-bizencami/a-64740338>
8. Ensemble. *Kalender - Theater Bremen*.
URL: https://www.theaterbremen.de/de_DE/ensemble
9. Kunst und Design. *HfK Bremen*. URL: <https://www.hfk-bremen.de/de/studium/kunst-und-design>
10. DBS - Universität Bremen. *Startseite - Universität Bremen*. URL [DBS - Universität Bremen \(uni-bremen.de\)](https://www.uni-bremen.de)
11. HMTM Hannover: Studienangebote. *Hochschule für Musik, Theater und Medien Hannover: Willkommen an der*. URL: <https://www.hmtm-hannover.de/de/bewerbung/studienangebote/>
12. Fakultät III. *Fakultät III*. URL: <https://f3.hs-hannover.de/>
13. Hochschule Osnabrück. *Hochschule Osnabrück | Hochschule Osnabrück*.
URL: <https://www.hs-osnabrueck.de/studium/studienangebot/bachelor/theaterpaedagogik-ba-standort-lingen-ems/>

14. Studium Kunst und Theater im Sozialen (M.A. / M.F.A.) -
Masterstudiengang. *Kunsttherapie, Theaterpädagogik, Kunst - Studium in Ottersberg*. URL: <https://www.hks-ottersberg.de/studium/kunst-theater-im-sozialen/index.php>
15. Universität Hildesheim | Kulturcampus Universität Hildesheim - Studieren mit Spielraum. | Institut für Medien, Theater und Populäre Kultur | Institut für Medien, Theater und Populäre Kultur. *Universität Hildesheim | Startseite*.
URL: <https://www.uni-hildesheim.de/fb2/institute/medien-theater-populaerekultur/>
16. Ukraine // Universität Oldenburg. *Carl von Ossietzky Universität Oldenburg*.
URL: <https://uol.de/ukraine>
17. Herz für die Ukraine e.V. | Mit dem Herzen sieht man besser. *Herz für die Ukraine e.V. | Mit dem Herzen sieht man besser*. URL: <http://www.herz-ukraine.de/de/>
18. UVNEV. *UVNEV*. URL: <https://uvnev.de/uk/про-нас/>
19. ТЕАТРОМАНІЯ 2.0 – UVNEV. *UVNEV*. URL: <https://uvnev.de/uk/teatromania-2/>
20. Lorenz.io/ua. *GF_LSD:MAIN*. URL: <https://gflsd.org/lorenzio/ua>
21. Перший український молодіжний театр в Бремені.
URL: https://www.facebook.com/groups/533751812255440/?_rdr
22. Де шукати українські книги в Німеччині. *hromadske.ua*.
URL: <https://hromadske.ua/posts/de-shukati-ukrayinski-knigi-v-nimechchini>
23. Художню виставку про Маріуполь побачили в містах Європи. *MRPL.CITY*.
URL: <https://mrpl.city/news/view/vistavka-mariupol-neskorenij-obihala-kilka-krain-evropi>
24. Інтерв'ю з Т.Мокрою. З особистого архіву автора
25. Там само
26. Там само
27. Там само
28. Там само

29. Там само
30. Там само
31. Там само
32. Там само
33. Там само
34. Там само
35. Костянтин Станіславський. Робота актора над собою. / Факсимільне видання. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. – 671 с.
36. З особистої розмови з режисером
37. Бальме, Крістофер. Вступ до театрознавства. – Львів: "ВНТЛ-Класика, 2008. – 269с
38. Вороний М. Твори. Режисер (Театральний підручник). Київ, 1989.
39. Костянтин Станіславський. Етика.
40. Костянтин Станіславський. Робота актора над собою. / Факсимільне видання. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2015. – 671 с.

ДОДАТОК 1

Інтерв'ю з режисером Тетяною Мокрою

О.Б.: У вересні 2022 року був заснований «Перший український театр в Бремені». Як виникла ідея створення театрального колективу та які труднощі виникали на початках?

Т.М.: Ідея створення театру прийшла ситуативно. Коли я зрозуміла, що за тих обставин, що склалися, я залишаюся в Бремені ще на деякий час, я вирішила спробувати знайти творчу молодь і запропонувати декілька літературних проєктів, для початку. Написала у відкриті групи, і чесно кажучи, була здивована, що за два дні відгукнулось багато людей. Звичайно, не всі залишились, з різних причин. Перші наші композиції були

присвячені Лесі Українці і Тарасу Шевченку, їхньому приватному життю. Молодь із захопленням працювала над матеріалом. І тоді я зрозуміла, що можна ризикнути і почати працювати над виставами. За рік ми поставили шість вистав. На той час практично всі ходили на курси і були не перевантажені. Збиралися спочатку в центральній бібліотеці, потім домовились в Креативному хабі, але часу нам не вистачало і ми просто працювали в кафе, в парку, де знаходили місце. На жаль, той зал, що ми маємо для репетицій, нам дають не більше ніж два рази на місяць, цього замало. Це є проблемою, бо актори практично імпровізують на виставах. Домовитись за зал важко.

О.Б.: Актори театру – це творча молодь з різних регіонів України. Як відбувалось формування колективу та якими були (та є) критерії відбору акторів?

Т.М.: У мене немає критеріїв відбору. Я беру тих, хто має бажання грати. Кожен актор володіє своєю харизмою та своєю індивідуальністю. І залежно від тих акторів, які до мене приходять, до кожного з них підбираю репертуар. Завжди питаюсь, що хоче зіграти. З кожним працюю індивідуально. Потім відправляєм роботу на конкурс. Цього року відправили на міжнародний конкурс «Бояриню» Лесі Українки, отримали звання дипломантів. На жаль, не отримали місце. Наші актори зіграли добре. Але як кому подобається. Після кожної «Боярині» я завжди сиділа і плакала, хоча знаю кожне слово цієї вистави. Дуже гарно грали дівчата та хлопці, просто через себе пропустили, бо ця тема на сьогоднішній день стосується кожного з нас. «Бояриня» – це про нас, про тих, хто виїхав за кордон. Дуже важка вистава.

О.Б.: Чи є у колективі студенти театральних університетів? Якщо так – чи це заважає/допомагає? Якщо ні – то чи виникали труднощі у розкритті акторів, подоланню внутрішнього бар'єру, зажимів тощо?

Т.М.: Всі актори нашого театру не мають професійної освіти. І це добре. Вони не грають – вони живуть на сцені. Після кожної вистави я відчуваю це по реакції глядачів. Більше люблю акторів, які не мають театральної освіти. Актори-аматори... вони викладаються. Ми місяць нічого не вчимо, шукаємо матеріал, розбираємо по буквам, по комам. Якщо ця тема розкрита, актор розуміє, про що він буде грати і обов'язково

приміряє на себе цю роль. Не можна просто дати комусь роль, хто тобі подобається або хто перший прийшов у театр. Роль підбирається дуже ретельно під кожного актора. І якщо він не може зіграти у цій виставі, я обов'язково шукаю йому іншу. Бо тут йому буде некомфортно, просто не зможе зіграти. Тобто немає критеріїв відбору, приходять всі, і я під нього підбираю його роль.

Щодо зажимів. Це дуже важко. Навіть для мене. Акторська праця дуже важка. Десь місяць ми просто спілкуємось. Я не змушую нікого говорити, вчити, виходити на сцену, влаштовувати «кастинги». Дитина може бути талановитою, але боїться сцени. І вона не пройде цей «кастинг» і залишиться. А якщо вона прийде, познайомиться зі всіма – буде інакше. Це перш за все компанії. Коли люди відчують дружнє відношення один до одного, коли ніхто нікого не боїться, не соромиться – тоді починаємо потрошки вчити текст за столом. Вчиться кожна буква, кожна кома. Відпрацьовується матеріал і не просто завчається текст, а відпрацьовується повністю акценти, все, що треба, коли працюєш на текстом. Звісно, ми проходимо тренінги. Як говорити, як правильно артикулювати, працюємо зі скоромовками...

О.Б.: Ви були режисером-постановником народного молодіжного театру-студії «Юність» у Житомирі. Як цей досвід допомагає у роботі з молоддю зараз?

Т.М.: В мене є своя методика за ті роки, що я працювала. Коли до мене приходять актори, я перш за все я дізнаюся, що вони хочуть грати, потім підбираю під них репертуар. І потім застільний період. Я ніколи не говорю відразу, хто кого буде грати. Я для себе вирішила, побачила, хто і що може зіграти. І щоб не помилитися, всі актори кожен день по черзі грають різну роль. Вони не знають кого вони будуть грати. Так відбувається десь тиждень, два тижні. Поки я стовідсотково не зрозумію для себе хто що зможе зіграти. Вони не те, що читають ролі один за одного, а щодня міняються ролями – чоловічими, жіночими. Це триває місяць. Тоді вже практично всі знають все напам'ять. В контексті того, що вони читають один за одного, вони слухають сюжет, знають слова свого партнера.

Ця методика добре спрацьовує, коли у театрі є по два-три актори на кожен роль. Не можна одним дати роль, а іншим ні. Завжди працюють два склади. Нічого так не мотивує перший склад, як наявність другого. Кожен намагається краще вивчити текст, краще зіграти. Але вистава завжди йде два-три рази, тому всі, хто репетирували – зіграють. Коли актори репетирують свої діалоги, вони спочатку роблять це зі словами, а потім без слів. І коли вони роблять це без слів, звичайно, вони промовляють їх про себе. А тіло і руки починають працювати. Потім додають слова, і працює все. Така методи добре працює в аматорському театрі.

Досвід, звичайно, допомагає. Я намагаюсь виходити з того, що можуть актори, і як я можу їм донести сутність їхньої ролі. Як вони це сприймають. Робота в аматорському театрі дуже відрізняється від роботи у професійному театрі. Це набагато цікавіше. Може не так професійно грають актори, але вони проживають свої ролі. Я працювала і в професійному театрі, але для мене набагато цікавіше працювати з аматорським колективом.

О.Б.: Репертуар театру становлять українська класична та сучасна драматургія. Чи є у планах ставити щось із зарубіжних творів?

Т.М.: Я класичний режисер, люблю класичний репертуар. І до мене приходять актори, які теж саме цим цікавляться. Тому репертуар у нас поки що – це українська класика. І вистава наступна теж. Далі будемо бачити. В мене є таке бажання ставити зарубіжну драматургію. Мабуть, будемо робити.

О.Б.: Серед вистав, про які є інформація в інтернеті, відомі зокрема «Бояриня» Лесі Українки, «Я –Квітка» за мотивами п'єси Неди Нежданої «І все-таки я тебе зраджу», «Хто ви – музи Шевченка?». Як обираються п'єси до постановки та про які вистави тут не згадано?

Т.М.: Я не можу сказати, що ось я, наприклад, хочу поставити Шекспіра. Якщо немає кому грати, то і ставити немає змоги. Тому серед тих, акторів, що приходять, ми вирішуємо, хто і що хоче грати. Дивимось, які актори зможуть «потягути» ці ролі. І

дивимось, щоб усіх влаштувало. Ніколи не нав'язую акторам нічого. Якщо їм не подобається, то вони просто над цим не працюють.

Коли йде вистава я ніколи не дивлюсь на сцену, а завжди дивлюсь на глядачів. І тільки від того, як реагує зал я ставлю акторам і собі оцінку. Чи правильно ми робимо, чи цікаво це людям. Це також такий критерій, по якому я підбираю матеріал.

У нас ще був «Театральний вернісаж», там були фрагменти вистав світової та української класики. Також був один фестиваль, який ми організували, де були наші ведучі.

О.Б.: Вистави театру відбувались у приміщенні Creative Hub Bremen. Чи виникали труднощі з місцем проведення вистав і можливостями їх показу відповідно? Як часто відбуваються вистави?

Т.М.: В нас немає можливості рухатися. Це дуже-дуже важко. Тому що немає умов. У бібліотеці ми дуже тихо говоримо. У кафе трошки голосніше. Літом у парку в нас завжди глядачі знаходились. В Німеччині важко знайти місце. Приміщення креативного хабу дають нам два рази в місяць. В деяких кімнатах там зараз ремонт. Рік назад ми там відпрацьовували і рухи, і танці. Зараз цього менше, на жаль. Хотілось аби цього було більше.

О.Б.: Чи плануються наступні покази? Можливо, Ви готуєте нову постановку або ж йде робота над нею?

Т.М.: Зараз у нас в розробці вистава «За двома зайцями» Михайла Старицького. Перша частина практично вже готова. Я думаю, що до березня ми зробимо ще одну частину. Готується вистава про Аллу Горську, також літературно-музичну композицію, присвячену Василю Симоненку. Вони обоє шістдесятники, їх обох прибрали. Я підіймаю такі теми, щоб не просто прийшли люди та відпочили (хоча такі вистави теж ставимо), а щоб наші люди більше знали про таких українських особистостей.

О.Б.: Чи відчуваєте, що театр став місцем, яке єднає українців далеко від їхнього дому? Чи є можливість створення у майбутньому українського мистецького осередку у Бремені?

Т.М.: У Бремені є питання з культурним середовищем українців. Дуже багато

**ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
МОЛОДІЖНИЙ ТЕАТР В БРЕМЕНІ**
ХУДОЖНІЙ КЕРІВНИК ТЕТЯНА МОКРА

ДО ДНЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

**ПОЕТИЧНА ДРАМА
"БОЯРИНЯ"**

ЗА П'ЄСОЮ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

 25 СЕРПНЯ

 18:00

 Creative Hub Bremen
Friedrich-Karl-Straße 54, 28205 Bremen

0160 92400861 КАТЕРИНА
КІЛЬКІСТЬ МІСЦЬ ОБМЕЖЕНА

ЗБІР КОШТІВ НА
ГУМАНІТАРНУ ДОПОМОГУ
ДЛЯ ПОСТАЖДАЛИХ В
УКРАЇНІ

**ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
МОЛОДІЖНИЙ ТЕАТР В БРЕМЕНІ**
ХУДОЖНІЙ КЕРІВНИК ТЕТЯНА МОКРА

ПРЕМ'ЄРА

**ВИСТАВИ
"Я-КВІТКА"**

ЗА МОТИВАМИ П'ЄСИ НЕДИ
НЕЖДАН "І ВСЕ ТАКИ Я ТЕБЕ
ЗРАДЖУ"

 16 ЛИПНЯ

 17:00

 Creative Hub Bremen
Friedrich-Karl-Straße 54, 28205 Bremen

+380665537275 ОЛЬГА
КІЛЬКІСТЬ МІСЦЬ ОБМЕЖЕНА

ЗБІР КОШТІВ НА
ГУМАНІТАРНУ ДОПОМОГУ
ДЛЯ ПОСТАЖДАЛИХ В
УКРАЇНІ

колективів, які можна десь зібрати і зробити центр української культури. Їх не потрібно створювати з нуля, вони вже всі працюють. І на досить високому рівні. Хтось би став на чолі цього... Можна було би створити такий центр і діти туди б потягнулись. Були б робочі місця для керівників. Вони змогли би заробляти гроші. Але поки, на жаль...

ДОДАТОК 2

ФОТО 1

ФОТО 2

ФОТО 3

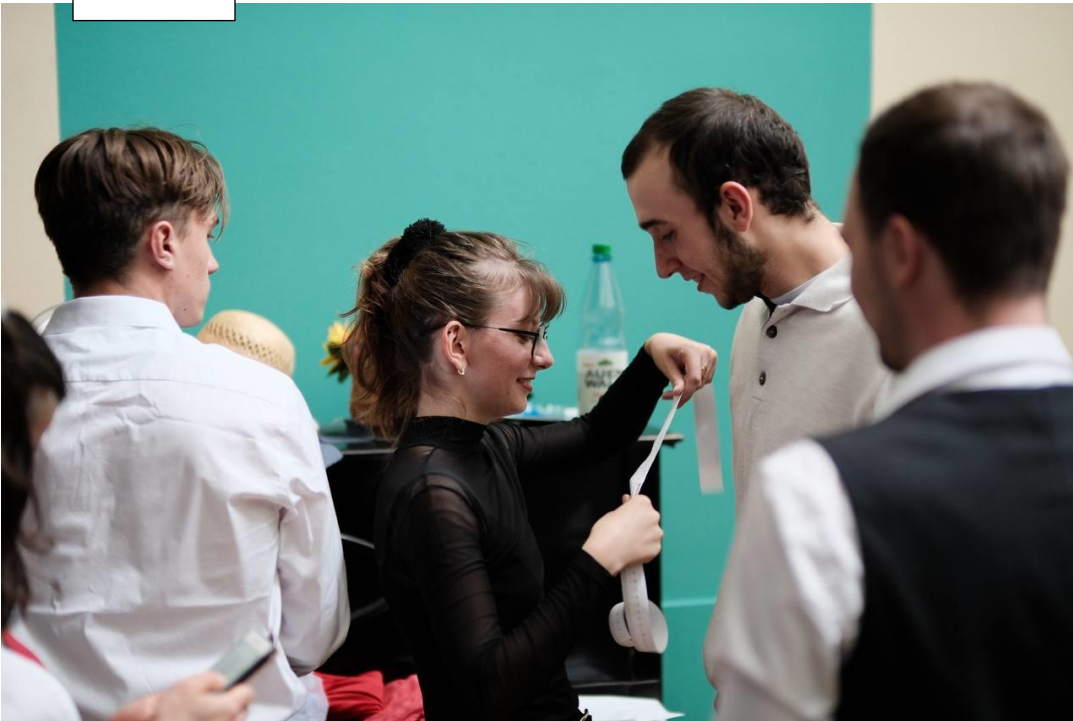

ФОТО 1
Афіша вистави
«Бояриня»

ФОТО 2
Афіша вистави «Я-
Квітка»

ФОТО 3
Підготовка до вистави.
На фото: Камілла
Орлова, Микола Найда

ФОТО 3

ФОТО 4

ФОТО 5

ФОТО 3

Репетиція у залі. На фото (зліва направо): Таїсія Мартинів, Єгор Журавльов, Анна Девда, Антон Нікішин, Дар'я Задорожна

ФОТО 4

Репетиція у залі.

ФОТО 5

Репетиція у бібліотеці. На фото (зліва направо): Ганна Калиниченко, Микола Найда, Олег Анцибуров, Ольга Мороз

ФОТО 6

ФОТО 6

Перед виставою. На фото (зліва направо): Тетяна Мокра (режисер), Максим Рудюк, Олег Анцибуков

ФОТО 7

Вистава «Бояриня». На фото (зліва направо): Світлана Рибалка, Ольга Мороз, Діана Зейбель-Петрова

ФОТО 7

ФОТО 8

ФОТО 8. Глядачі театру

ФОТО 9

ФОТО 9. Колектив театру.
 На фото (зліва направо, верхній ряд): Антон Нікішин, Дар'я Задорожна, Юлія Смоляр, Єгор Журавльов, Катерина Цибулько, Таїсія Мартинів;
 (середній ряд): Артур Польшиков, Катерина Засць, Діана Зейбель-Петрова, Тетяна Мокра, Максим Рудюк, Анна Девда, Андріан Рожков;
 (нижній ряд): Володимир Білоус, Нікіта Лічний

